

Thomas Kaplan : "Schoonheid zal de wereld redden"

Thomas Kaplan bij Portret van een jonge vrouw, Rembrandt 1633, Olieverf op paneel, 62,4 x 50,4 cm.

Thomas Kaplan en zijn vrouw Daphne Recanti stichtten de Leiden Collection. Met 220 stukken is dit wereldwijd de grootste privécollectie van Nederlandse kunstwerken uit voornamelijk de 17e eeuw. Van deze kunstwerken toont H'ART Museum er 75 ter ere van de 750e verjaardag van Amsterdam. Deze zijn te zien tot en met 24 augustus 2025.

Wandelend langs de Amstel kom ik bij museum H'ART. Ik herinner me nog de opening van het Nederland-Ruslandjaar 2013 door president Poetin en koningin Beatrix. H'ART heette toen nog Hermitage.

Timmermans wees op Peter de Grote. Deze Russische tsaar wilde van zijn nieuw te bouwen hoofdstad Sint Petersburg een tweede Amsterdam. Door deze diepe en fundamentele band tussen Nederland en Rusland leek deze onverbreekbaar. Inmiddels is de vrede wereldwijd ver te zoeken. Hoe kan dit ooit goed komen?

De visie van Thomas Kaplan

"Schoonheid zal de wereld redden." Dat stelt Thomas Kaplan in de bij de expositie behorende catalogus. Daarbij wijst hij als een apostel van deze meesterschilder vooral op zijn kracht. Volgens Kaplan staat Rembrandt voor schoonheid en waarheid plus goedheid. "Bij het verpletteren van waarheid en goed kan schoonheid wellicht het werk van alle drie vervullen. En die Schoonheid vinden we bij Rembrandt."

Thomas Kaplan bij portret van Anthonie Coopal, Rembrandt, 1635, Olieverf op Braziliaans kastanje hout, 83,5 x 67,6 cm.

Thomas Kaplan over het repareren van de wereld

Niet iedereen laat zich raken door Rembrandt (Leiden, 15 juli 1606 – Amsterdam, 4 oktober 1669) en andere Hollandse Meesters uit de 17^e eeuw. Op zichzelf kunnen ze daarom de wereld niet redden. Ook niet een enkele stad zoals het 750-jarige Amsterdam

"De pracht van een kunstenaar kan de wereld niet redden. Wel kan een grote kunstenaar zoals Rembrandt misschien een cruciale rol spelen bij het repareren van de wereld. Wij Joden noemen dat tikkum olam", nuanceert Thomas Kaplan.

Thomas Kaplan over Amsterdam

Kaplan nam mij en anderen mee naar zijn 75 voor de expositie uitgeleende werken van "The Leiden Collection." behorende schilderijen. *"Ik beschouw het als een enorm voorrecht om dit te kunnen delen met het moederschip Amsterdam.*

Amsterdam is immers de plaats waar Rembrandt woonde en werkte. Deze stad is vooral ook een trotse stad. Dynamisch en consequent met als drijvende krachten innovatie en creativiteit.

Thomas Kaplan bij tronie van een meisje, Rembrandt ca 1645, olieverf op paneel, 20,8 x 17,4 cm.

Mokum

Amsterdam en de Republiek der Nederlanden stonden bekend om haar tolerantie. Daarbij mochten alleen Calvinisten hun geloof openlijk belijden. Verder mocht iedereen zijn eigen geloof aanhangen. Er heerste gewetensvrijheid.

Joden noemden Amsterdam liefkozend Mokum. Dat betekent "mijn plaats". Anders dan in andere steden binnen Europa leefden ze hier niet gedwongen in getto's. Vandaar dat Joden massaal naar Amsterdam stroomden. Veel van hun gezichten zag ik tijdens de expositie op door Rembrandt geschilderde "tronies".

Sociale en politieke zaken

Thomas Kaplan stond vooral stil bij het schilderij van Minerva (1638). Dit schilderde Rembrandt in opdracht van een van de Amsterdamse regenten. Evenals Kaplan vertrouwden zij op de positieve invloed van kunst op de menselijke geest.

"De regenten geloofden dat een vredige omgeving gunstig was voor de internationale handel. En dus voor de welvaart van Amsterdam," schrijft Arthur K.Wheelock jr. in de bij de expositie behorende catalogus.

Minerva in haar studeerkamer, Rembrandt, olieverf op doek. 1635. 138 x 116 cm, The Leiden Collection

1635

Juist in 1635 was een vredige omgeving van het allergrootste belang. In 1635 besloot de Staten-Generaal om het land aan te laten sluiten bij Frankrijk. In de strijd tegen Spanje zouden ze dan samen de zuidelijke Nederlanden aanvallen.

Dat leidde tot fel verzet van de Amsterdamse regenten. Een dergelijke invasie zou kunnen leiden tot heropening van de Schelde. Dat zou ten koste gaan van Amsterdams positie als belangrijke havenplaats.

Rembrandt schilderde Minerva niet als godin van oorlog en vrede. Hij beeldde haar af als godin van kunst en wijsheid. Daarmee wees hij erop dat vreedzame geleerde bezigheden veel belangrijker waren dan wapens.

Wijsheid in de 17^e eeuw

Volgens de theoloog en filosoof Jan Amos Comenius (1592-1670) vormde kennis de sleutel naar wereldvrede. In de Kalverstraat zag je de een na de andere boekwinkel. Ook lieten velen bibliotheken bouwen. Dat alles wees op het brede culturele belang van lezen en schrijven. Uiteindelijk leidde dat tot de bijnaam "Republiek der Letteren."

"Minerva behoort tot mijn kostbaarste stukken", vertelde Thomas Kaplan. Zoals bij elke portret van Rembrandt valt mij ook hier de levendigheid op. Je leest als het ware de emotie van het gezicht af. Rembrandt bereikte dit met losse en vlotte penseelstreken. Ook schilderde hij nat op nat.

Oude vrouw met gevouwen handen, Rembrandt van Rijn, 1660, olieverf op doek, 77,5 x 64,8 cm. The Leiden Collection

Innerlijk leven en de schoonheid van de ouderdom

Aan het eind van zijn rondleiding komt Thomas Kaplan bij zijn meest geliefde schilderij. Dat is "Oude vrouw met gevouwen handen" van Rembrandt. "Haar grote neus en forse kin wijzen op een sterk karakter. Vanonder haar gefronste wenkbrauwen staren haar diep ingevallen ogen star in de verte.

"Door haar zo af te beelden toonde Rembrandt haar innerlijk leven" vertelde Kaplan. *Steeds*

benadrukte Rembrandt in zijn werken het innerlijk leven. "Daarmee werd Rembrandt de eerste schilder die de menselijke ziel wist te raken De door hem gemaakte schilderijen kunnen een heilzame werking hebben op de wereld van nu."

Over de moraliserende invloed van historiestukken

Deze visie van Thomas Kaplan werd in 17^e eeuw breed gedeeld. Zo schreef Karel van Mander in zijn Schilder- boeck (1604) over de moraliserende invloed van historiestukken. Deze noemde hij het meest verheven en prestigieuze genre binnen de schilderkunst. Je zag deze niet alleen in openbare gebouwen maar ook in particuliere woningen. De verhalen dienden als voorbeeld om na te streven. Ook wezen ze op het vermijden van negatieve invloeden op het menselijk gedrag.

Jan Lievens, de kaartspelers, ca 1625, olieverf op doek, 97,5 x 105,4 cm. The Leiden Collection

17^e eeuw, een eeuw vol conflicten

Desondanks was de 17^e eeuw een eeuw vol conflicten. Vrijwel voortdurend zag je bijna overal soldaten. Eerst was er de 80-jarige oorlog met Spanje (1568-1648). Tijdens het 12 jarig (1609-1621) bestand veroorzaakte het conflict tussen remonstranten en contraremonstranten bijna een burgeroorlog.

De soldaten waren vooral buitenlandse huurlingen. Tijdens de rondleiding van Kaplan zag ik

hen op een doek van Jan Lievens. Deze rivaal van Rembrandt kreeg samen met hem les van Pieter Lastman in zijn atelier. Op het doek zie je Lievens met in zijn hand een pijp.

Rivaliteit en meer

Rivaliteit tussen mensen zal er altijd zijn. Evenals conflicten en oorlogen. Ik denk aan de zandloper in het werk "De geleerde scherpt zijn ganzenveer" (ca 1632-1635) van Gerard Dou. Ik zag het in het thema over het intellectuele leven.

Met deze zandloper wijst Gerard Dou op de kortstondig- en vluchtigheid van het menselijk bestaan. Zoals hij dat ook deed met een doodshoofd in een ander getoond werk.

We zijn net grassprietjes. 's Ochtends komen we op en 's avonds verwelken we alweer (psalm 103:8). Laten we ons daarom liever richten op genieten van al het mooie in ons leven. Wanneer we dat allemaal doen dan zal schoonheid de wereld redden. Door mensen te laten genieten wil Thomas Kaplan de eenheid en tolerantie in de wereld bevorderen.

H'ART Museum, expositie van Rembrandt tot Vermeer, foto: Ad Hagendoorn, te zien tot 25 augustus 2025

Links naar de items van deze blogpost over Thomas Kaplan

- [De expositie Van Rembrandt tot Vermeer](#) geeft een levendig beeld van alle facetten van het dagelijkse bestaan in de 17^e eeuw. Ze is te zien t/m 24 augustus 2025.
- Thomas Kaplan en zijn vrouw Daphne stichtten in 2003 de '[The 'Leiden Collection](#).' Dat is een uitleenbibliotheek met als missie het wereldwijd bouwen van bruggen.

- In 2017 bezocht ik in de Hermitage (nu H'ART Museum) de expositie: [Hollandse meesters als oogappels van Russische tsaren.](#)

Wist je dat?

Wist je dat The Leiden Collection ook wijst op de vitale band tussen schilderkunst en de natuur? Zoals Rembrandt al sprak "Kies slechts één meester: de natuur." Zelf koestert Kaplan zijn leven lang al een passie voor katten. Dat leidde in 2006 tot het oprichten van [Panthera](#). Dat is een stichting voor het wereldwijd beschermen van katachtigen.

Met mijn blog "Verder op Weg" bied ik een podium aan personen en bijeenkomsten die het leven mooier maken. Dit door bij te dragen aan meer verbinden, bezinnen, genieten. Ik doe dit Pro Deo en laat geen advertenties plaatsen. Abonnementen zijn gratis. Sinds april 2014 publiceer ik elke donderdag.